

Molenverhalen

Gerrit den Adel

Gerrit den Adel (1927) ging in 1953 op korenmolen Jan van Arkel in Arkel werken. Zijn schoonvader Cornelis Scherpenisse maalde daar sinds 1925 graan en had een handel in veevoeders en kunstmest.

Mijn vrouw en ik hebben elkaar leren kennen toen we tieners waren. Mijn oom was brugwachter en woonde in het brughuis in Arkel. Mina was bevriend met mijn nicht en kwam vaak op visite bij mijn oom en tante en ik kwam daar ook vaak. Vanaf de herfst van 1945 groeiden zij en ik steeds meer naar elkaar toe. We begonnen meer met elkaar te praten en aan elkaar te denken. Na een jaar kregen we vaste verkering. In juni 1947 moest ik in dienst, dat was tijdens de oorlog in Indië. Ik moest opkomen in Bergen op Zoom en werd ingedeeld bij de 3RI, de infanterie. Die afdeling zou naar Indië gaan. Tijdens het tropenverlof in september had ik een moeilijk gesprek met Mina. Ik vergeet het nooit, het was tijdens een wandeling op zaterdagavond. Ik zei tegen haar: "Het wordt een moeilijke tijd. Ik ga voor drie jaar naar Indië en er kan me daar van alles overkomen. En jij zit hier maar thuis te wachten op een briefje. Dat wil ik niet. Zullen we onze verkering maar stoppen?"

Zij was het met mij eens, maar toen ik thuis kwam zei mijn vader "Er is telefoon gekomen van je onderdeel. Je moet je maandag melden in Weert bij de kaderschool." Mijn vader was brandweercommandant en één van de weinigen in het dorp die telefoon had. Ik naar Weert. Daar kreeg ik te horen dat ik als sportinstructeur zou komen te werken, bij de

Molenverhalen is een uitgave van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland. Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview: Jesse in 't Veld en Onno Helleman

Redactie: Marloes Wellenberg

Met medewerking van Lisette Albers en Agnes Smit

© 2020 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

sportschool in Ommen (*de School voor Lebergymnastiek, red.*). Dat onderdeel hoefde niet naar Indië! Die maandagavond heb ik direct mijn geliefde gebeld. Zij hadden ook telefoon, omdat ze een eigen zaak hadden. Toen was het gelukkig allemaal voor elkaar.

Tweede thuis

Ik ben drie jaar in dienst in geweest. Nadat ik een opleiding tot sportinstructeur had gekregen, kwam ik bij een onderdeel in Grave. Op vrijdag gingen we met het onderdeel zwemmen in Nijmegen. Na het zwemmen gingen de andere jongens terug naar de kazerne, maar ik nam de trein van Nijmegen naar Arkel. Als ik klokslag half zes aankwam stond mijn aanstaande al te wachten. Op die manier bracht ik veel tijd bij haar ouders door. Als ik vrij was op zaterdag ging ik daar helpen, zij konden een vent van 19, 20 jaar wel gebruiken. Als er bijvoorbeeld schuiten met kunstmest aankwamen, hielp ik met sjouwen. Dan kreeg ik een zware zak op mijn nek en lopen maar. Ik deed het graag. Het klikte goed tussen mij en mijn aanstaande schoonouders, je kunt bijna zeggen dat het mijn tweede thuis werd.

In april 1950 kwam ik uit dienst en twee maanden ervoor hadden we ons verloofd. We

Trouwfoto Gerrit den Adel en Mina Scherpenisse (Particuliere collectie)

hebben nog drie jaar gewacht, maar op 21 mei 1953 zijn we getrouwd. Er waren in die tijd, net na de oorlog, nauwelijks huizen beschikbaar, dus trokken we in bij mijn schoonouders. Zij woonden in een huis verderop in het dorp en daar was ruimte genoeg. Ik werkte in Gorinchem, op de tekenafdeling van Bijkers, maar had ondertussen het plan opgevat om bij mijn schoonouders in de zaak te komen. Het bedrijf werd een firma, de firma Scherpenisse, en ik werd mede-eigenaar. Ondertussen volgde ik via thuisstudie cursussen in ons vakgebied. Ik deed in Utrecht examen. Uiteindelijk werden er nieuwe huizen gebouwd en kregen mijn vrouw en ik een woning in de Wilhelminastraat. Na de oorlog had niemand een cent, maar doordat we bij mijn schoonouders woonden hadden we veel kunnen sparen. Mijn vrouw en ik werkten allebei, Mina had een baan bij het postkantoor. Door alles hutje bij mutje te leggen, konden we ons huis helemaal nieuw inrichten. Iedereen stond er versteld van hoe mooi het was.

Zeeuw

Mijn schoonvader Cornelis Scherpenisse kwam oorspronkelijk uit St. Annaland op Tholen. Daar is hij in 1905 geboren. Hij kwam uit een boerenfamilie met tien kinderen: zes zoons en vier dochters. Je begrijpt, in dat gezin moest flink de kost worden verdiend. Op 14- of 15-jarige leeftijd is mijn schoonvader van Tholen naar Maasdam in de Hoeksche Waard gegaan. Hij kwam daar terecht op de korenmolen van Jan Kranendonk, waar hij het vak van korenmolenaar heeft geleerd. In 1925 kocht zijn vader de molen Jan van Arkel voor hem. Hij kwam met zijn zuster Pie, die vrijgezel was, naar Arkel, dan had hij iemand voor het huishouden. Ze trokken in bij de vorige eigenaar, de familie Wilbrink. Dat waren twee broers en een zus, die alle drie vrijgezel waren. Zij woonden op de molen. Toen mijn schoonvader in 1928 trouwde is de familie Wilbrink in het dorp gaan wonen. Hij had mijn schoonmoeder Cornelia Weeda ontmoet in de Hoeksche Waard. Haar vader was

Cornelis Weeda aan het werk op de Poldersche Molen (Particuliere collectie)

watermolenaar op de Poldersche Molen in de Sint Anthoniepolder in Maasdam.

Ruimte genoeg

Gaandeweg kwam de familie Scherpenisse, het gezin waar mijn schoonvader uit kwam, ook richting Arkel. Blijkbaar hadden ze niet zoveel meer te zoeken op Tholen. Eerst kwam opa Scherpenisse, hij liet het huis naast de molen

bouwen waar ik nu zelf in woon. Mijn vrouw Mina, zijn kleindochter, heeft in 1930 nog de eerste steen gelegd. Mijn schoonvader woonde eerst op de molen, maar is later in een huis aan de overkant van het kanaal gaan wonen. Gaandeweg kwamen steeds meer broers en zusters deze kant op. Zij namen hun intrek in de molen, daar was ruimte genoeg. Later gingen ze in de omtrek wonen, in Leerdam en Nieuwpoort. De oudste zuster van mijn schoonvader trouwde met een molenaar, Gilles van Beveren. Die heeft molen De Hoop gekocht, aan de Dalemse kant buiten Gorinchem. Zij woonden in een huis met uitzicht op die molen. Voor de oorlog werkte mijn schoonvader samen met zijn oudste broer Adriaan op de molen, maar die is in de oorlog omgekomen.

Boerenwerk

Toen ik net na de oorlog op de molen kwam helpen maalde en mengde mijn schoonvader al diervoeders, maar de nadruk lag op het boerenwerk. Als de boeren uit de omgeving in augustus, september hun graan gingen dorsen, werd het bij ons op de molen gebracht. De gerst, rogge en tarwe werden afgewogen en bij ons in

Schoonvader Cornelis Scherpenisse met paarden bij de Poldersche Molen in Maasdam (Particuliere collectie)

Schoonouders Cornelia Weeda en Cornelis Scherpenisse (Particuliere collectie)

opslag genomen. Het meel dat daarvan werd gemalen, werd verkocht aan bakkerijen of door de boeren zelf gebruikt. Wij leverden zelf ook bloem aan bakkerijen. Omdat er grote meelfabrieken kwamen, zoals Meneba in Rotterdam en Kruyt in Ameide, werd het malen van graan voor bakkerijen op den duur minder en minder.

Er werd nog volop op windkracht gemalen, maar het verkruien (*het op de wind zetten van het wiekenkruis van de molen, red.*) van de molen ging zo zwaar dat je met twee man moest draaien om het kruirad rond te kruigen. Toen is er een motor gekomen voor het malen van het graan. Alleen het mengen en het ophalen van de zakken gebeurde nog met windkracht. Als het windstil was, gebruikten we een klein motortje in de nok voor het ophalen van de zakken. De grote motor kwam van de molen van Van Beveren in Gorinchem, dat was zo'n éénpitter. Dat was me een grof ding! Er zat een vliegwiel aan van twee meter breed. Mijn schoonvader was vaak een beetje agressief aan het kijken en smeren om die ene cilinder aan de gang te krijgen. Op een keer kreeg hij een tik tegen zijn

kop van dat wiel. Hij bloedde als een gek. Het liep goed af, maar het droeg er wel toe bij dat mijn schoonvader van de molen af wilde. Het malen op windkracht ging slecht, het malen op de motor was ook geen succes en de grote meelfabrieken pikten steeds meer klanten in.

“Dat gaat niet door”

Mijn schoonvader wilde de molen afbreken tot aan de stelling. Toentertijd gingen we elke zaterdag naar de graanbeurs en daar hadden we al contacten gelegd met mensen die een nieuwe plek voor de molen wisten. Toen ging mijn schoonvader praten met de burgemeester en hij vroeg of ik meeding. “Wat ben je van plan, Scherpenisse? Je gaat die molen toch niet afbreken?”, zei de burgemeester. “Ja,” zei mijn schoonvader, “om mee te kunnen in ons vak moet er vernieuwd worden.” “Dat gaat niet door! Je gelooft toch niet dat ik dat pronkstuk van Arkel laat afbreken?” “Nou,” zei mijn schoonvader, “kopen jullie hem dan.” “Dat is niet tegen dovenmansoren gezegd, Scherpenisse”, zei de burgemeester. “Ik ga het meenemen.”

Het heeft wel meer dan twee jaar geduurd, want de gemeenteraad moest er uitspraak over doen en het moest aan de provincie en monumentenzorg worden voorgelegd. Maar uiteindelijk is de Jan van Arkel aan de gemeente verkocht. De molen is daarna eerst een jaar verhuurd aan een ander, maar kwam na een jaar weer vrij. Van de gemeente mocht mijn schoonvader de molen niet huren, maar omdat wij inmiddels een firma hadden opgericht, konden wij hem wel op naam van onze firma huren. Wij zijn dus opnieuw in de molen getrokken, maar dan als huurder.

Gele pruimen

Het molenerf zag er vroeger heel anders uit, maar de moestuin is er altijd geweest. Die was er ten dienste van de molen. De ouders van mijn schoonvader, die in het huis ernaast woonden, hielden hem bij. Op het erf stonden veel pruimenbomen. Het was zo'n lekkere gele pruim: Reine Victoria. Er stonden ook kruisbessenstruiken. Later kwam er een ziekte in de pruimenbomen en zijn die vervangen door appel- en perenbomen. Die waren van zo'n oude perenstam.

Aan de achterkant van de molen was geen grint en een mooie houten schuur, zoals nu. De achterbouw was veel groter. Het was maar een provisorisch geheel, hoor. De schuur was van kalksteen, dus zowel van binnen als buiten wit. Dat was zo'n zachte steensoort. Daaraan zat een uitbouw, voor het grootste deel uit golfplaat opgetrokken. Toen ik hier als knaapje op de molen kwam, was de plee achter waar de paarden stonden. Dan ging je eerst door een klein keukentje, dan een stukje door de schuur en dan kwam je achter bij de paardenstal. Dan deed je je broek naar beneden en dan liep het zo in de sloot [lacht]. Ze hadden paarden, want ze reden nog met paard en wagen. Later, toen ik bij mijn schoonvader in de zaak kwam, is er een vrachtwagen gekomen, een Bedford.

Cornelis en Adriaan Scherpenisse met Wilbrink op de wagen (Particuliere collectie)

Varkens en kippen

De achterbouw is lang in gebruik geweest als varkensstal. We hadden twee afdelingen, met elk een groep van zeven, acht varkens. Mijn schoonvader ging altijd naar de varkensmarkt in Gorinchem. Dan belde hij op: "Jan van Genderen komt straks 16 biggen brengen. Je moet ze even water geven, nog niet voeren." Dat deed ik dan. Die varkens werden hier gemest. Het voer maakten we zelf. Later toen mijn schoonvader gestorven was, is dat varkenshok weggegaan. Er is toen een grotere loods gekomen om de spullen droog te houden. Ook de winkel was daarachter.

De aanbouw is later uitgebreid om als kippenhok te gebruiken. Wij zaten destijds steeds meer in de productie en handel van diervoeders. We kochten grondstoffen van diervoederfabrieken, zoals Wessanen, Arie Blok en Twijnstra. Vertegenwoordigers van die bedrijven kwamen hier veel over de vloer. We hadden een poosje

Molenverhalen

ontzettend veel succes met kippenvoer voor mesthanen. We maalden tarwe en mais met de molen en mengden dat met vitamines en mineralen van de grondstoffenfabriek. In de tarwebloem zat nog wat vet, dat maakte het heel goed mestvoer. De kippen die wij hielden, groeiden in zes, zeven weken als kool. Nu is dat gewoon, maar toen niet hoor! De vertegenwoordiger van de veevoerfabriek heeft er nog foto's van gemaakt. Ik bracht de dieren zelf weg naar Bergambacht, daar zat een slachterij. We hebben er goed aan verdiend, maar het succes was snel over toen iedereen erachter kwam. Indertijd was het ministerie van Landbouw erg actief. Die hadden mannen lopen die controles uitvoerden op voeders, die namen dan monsters en zo. Die werden uitgepluisd tot en met, dus zo wisten ze precies wat er inzat. Ja, dan is het al gauw geen geheim meer.

Hard voor zichzelf

In de jaren dat ik samenwerkte met mijn schoonvader, merkte ik dat hij heel hard kon zijn voor zichzelf. Hij had reuma, maar hij mocht nooit ziek zijn. Hij mocht geen zere arm hebben of niks. Ik kon ontzettend goed met mijn schoonvader overweg, maar vragen 'hé pa, heb je ergens last van?' deed ik niet, want dan zei hij: "Joh, bemoei je nou maar met je eigen zaken, dan heb je het al druk genoeg." En dat was wel te begrijpen, want als er veel wind was en het was een beetje druk op de molen, dan had je twee man hard nodig. De één bij de maalsteen en de ander boven bij de silo's. Je had geen tijd om ziek te zijn.

Soms als we samen bezig waren – hij met het dichtbinden, ik met het stapelen van de zakken – praatte hij weleens over dingen die hij had meegemaakt. Dat ze het in de jaren '30, in de crisistijd, zwaar hadden bijvoorbeeld. De vertegenwoordigers van veevoederbedrijven en graanhandels hadden toendertijd geen auto, maar kwamen met de trein vanuit Utrecht. Die agenten, zoals ze toen genoemd werden, kwamen met de rekening en wilden geld

vangen. Dus dan moest mijn schoonvader er op uit om geld te gaan beuren, want bij Pietje stond er zoveel uit en bij Jantje zoveel. Dat was niet makkelijk, want veel mensen zaten krap indertijd. Dan zei mijn schoonvader tegen zijn klanten, de boeren: "Ja, ik moet geld hebben, want ik moet zelf ook betalen." Iedereen had het moeilijk toen, want de werkloosheid in Nederland was heel groot. Mijn vader had werk, maar verderop in onze straat woonde een groot gezin in armoede. Ze leefden van de steun. Die hadden een zoontje – dat vergeet ik nooit – die ging mollen vangen. Dan kreeg hij een dubbeltje voor een mol, maar dat werd dan van de steun afgetrokken!

Mobilisatie

Mijn schoonvader vertelde ook dat hij zo'n hekel had toen tijdens de mobilisatie in 1939 de burgerwacht werd ingezet. Die mensen stonden op de omloop van de molen op de uitkijk. Dan liepen ze rond en dat maakte toch een hoop herrie. Het was daar onder allemaal woning natuurlijk. Zijn broer en de kinderen sliepen er, hijzelf sliep in de bedstee beneden. Daar had hij toch een hekel aan, dat geloof op die molen, dag in dag uit. Toen begon de oorlog. De Duitsers kwamen over in een vliegtuig. Die burgerwacht stond op de omloop en werd beschoten. De kogels zaten in de muur, maar er is geen man geraakt. Ik heb de kogelgaten niet meer kunnen vinden trouwens. Ik denk dat het allemaal hersteld is.

Hij sprak ook dikwijls over de roe (*één van de twee lange balken die de basis van een wiekenkruis vormen, red.*) die in 1943 vervangen is. Dat was destijds een enorme gebeurtenis, het plaatsen van die nieuwe roe. Eerst hebben ze dat ding uit Giessen-Oudekerk gehaald met een mallejan (*een kar met twee hoge wielen en een lange disselboom, red.*). Met de roe op die mallejan moesten ze helemaal over Hoogblokland naar hier. Dat ding was zo lang dat ze met tuintjes in de knoei kwamen. Dan moesten ze eerst vragen 'mogen we over uw

heg heen?’ Op een gegeven moment werd de roe gestoken. Het monteren deden ze met een kraan. De wieken werden omhoog getrokken door paarden. Maar ik weet het niet zeker, hoor, want ik ben er zelf niet bij geweest. Het was voor mijn tijd. Toen zijn er ook Van Busselwieken (*uitvinding waardoor de wieken meer wind konden vangen, red.*) geplaatst. Dat was kennelijk geen succes, want die zijn later vervangen door fokwieken. Ik was er wel zelf bij toen hier een koppel blauwe stenen is gekomen. Daar kon je lekker bloem mee malen voor de bakkers.

Rouwdouwer

De molenmakers die de roe kwamen plaatsen kwamen uit Limburg. Een vader met twee zoons. Ze waren tijdelijk in de kost en sliepen in de molen. Ze werkten ook op schoorstenen van melkfabrieken enzo. Dat is ook hun ongeluk geweest. Aan de zijkant zaten steppen, beugels waar je op kon staan. Een van die steppen zat los en één zoon is toen naar beneden gevallen en doodgegaan. Dat was ook wel een rouwdouwer hoor. Tenminste, dat heeft mijn vrouw me verteld. Als het pauze was, dan riep mijn schoonmoeder: “Koffiedrinken!” Dan zat hij hoog in de molen en dan liet hij zich langs die grote, gele schoor (*schuine balken die onderdeel zijn van het kruiwerk van een molen, red.*) naar beneden glijden. Iedereen ging met de trap naar beneden, hij kwam via de schoor [lacht]. Dan kreeg hij wel op zijn sodemieter van zijn vader. “Dat doe je niet meer, hoor, die gekkigheid”.

Dondersteen

Vroeger was er niet veel afscherming op de molen, zoals nu bij de wieken. Langs de trappen boven liep wel een touw, maar daar had je meer last van dan gemak. Toen Tholen in 1953 getroffen werd door de watersnoodramp kwam de familie van mijn schoonvader uit St. Annaland hierheen. Een paar kwamen met een schip, de anderen met een wagen die getrokken werd door Belse knollen, van die werkpaarden. Ze gingen hier in het dorp wonen, onder andere in

een boerderijtje aan de overkant van de brug. Er was een manneke bij, een zoontje van ome Piet, dat was een dondersteen van een ventje. Op een keer was die jongen op de molen met een paar andere kinderen. Die jongens zaten elkaar op de zolders achterna, de ene deur uit, de andere weer in. Maar op de maalzolder was een luik dat openstond. Mijn schoonvader kwam naar boven en hij nam net de laatste trap naar de maalzolder, toen dat jong met een gang naar onder kwam. Hij zou zo in dat gat stappen! Mijn schoonvader kon hem net nog beetgrijpen. Ze waren allebei flink geschrokken. “Potverdomme, nou is het af,” zei mijn schoonvader, “nou komt er geen jong meer boven!” Dat liep dus buitengewoon goed af.

Ziek

Op den duur ging de gezondheid van mijn schoonvader steeds verder achteruit. Twee jaar lang reed ik bijna elke vrijdag met hem naar Utrecht. Daar zat een Chinese arts die hem een goudinjectie gaf tegen de reuma, daar knapte hij dan weer even van op. Maar hij viel steeds vaker uit. Gelukkig kwamen zijn broers, die in de buurt woonden, dan af en toe helpen, bijvoorbeeld met bieten rooien op het bouwland dat we hier aan de overkant hadden. Op een gegeven moment was het helemaal over. Hij bleek ook leukemie te hebben. Het was nog extra tobben, omdat hij niet wilde weten dat hij ziek was. Mijn vrouw en de huisdokter hebben hem met moeite overgehaald naar het ziekenhuis te gaan voor een foto. Hij moest meteen blijven en is een week later gestorven: op 19 augustus 1966. Mijn schoonmoeder is toen bij ons komen wonen. 32 jaar heeft ze bij ons ingewoond.

Hendrix Voeders

Inmiddels was zijn jongste zoon Cees, een nakomertje, 18 geworden. Hij zat op de HBS en had net zijn diploma gehaald. Hij werkte al volop mee in de zaak. Toen zijn vader stierf, zijn Cees en ik verder gegaan met de zaak, vanaf 1973 onder de vlag van Hendrix’ Voeders. Cees heeft toen een verkoopcursus gevolgd en we kregen

een rayon van hier tot voorbij Tiel. In dat gebied verkochten we dus diervoeders.

Het was in een tijd dat er volop ruilverkaveling was, waardoor veel bedrijven konden uitbreiden. Hendrix was een vooruitstrevend bedrijf, dat hier slim op inspeelde. Ze waren ontzettend goed in het vooruitdenken. Op elk gebied van de veehouderij hadden ze voorlichters in dienst. Als ik in ons rayon ging pionieren, ging er een voorlichter mee die gespecialiseerd was in de uitbreiding van stallen en gebouwen. Co Sinke heette hij. Dan waren

Gerrit den Adel aan het werk op de Jan van Arkel (Particuliere collectie)

we bij een boerenbedrijf, een eventueel nieuwe klant dus, en dan kwam al snel de nieuwbouw ter sprake. Dan wilden ze bijvoorbeeld een stal bouwen van zestig, zeventig koeien, dat kostte destijds drie ton. Die boeren hadden wel een beetje geld in de portemonnee, maar geen drie ton, en dan zat een nieuw woonhuis er nog niet eens bij. Dus moesten ze een hypotheek

aanvragen bij de bank en daarvoor moesten ze plannen laten zien. Hendrix leverde dan gratis de tekeningen voor de stal, eventueel het berghok en de machinerieën. De boeren hoefden daar niks voor te betalen, maar daar stond de verplichting tegenover dat zij drie jaar lang veevoeder van ons afnamen. Co Sinke ging zelfs mee naar de bank, dan gooide hij bloot wat er verdiend kon worden als er werd uitgebreid. Zo kreeg de bank een indruk wat het inkomen werd en hoe groot de hypotheek kon zijn.

Groter en groter

Al met al was er een enorme uitbreiding na de oorlog. De boerenbedrijven werden groter en groter. Je kon de ontwikkelingen soms bijna niet meer bijhouden. Mijn schoonvader zei weleens: “Ze groeien nog eens naar de hemel toe en dan stort het weer in elkaar.” Later zeiden Cees en ik dat ook weleens tegen elkaar. Maar ja, wij moesten zelf ook mee, wilden we het hoofd boven water houden. Dat deden we met Hendrix, maar ook al stonden zij voor ons klaar, we moesten het wel zelf doen. Er werd veel van ons geëist. Op een gegeven moment kwamen er silo's voor het veevoer. Het waren er nog niet zo veel: Pietje kreeg bijvoorbeeld een silo, maar dan waren er zes of zeven anderen die nog gewoon zakvoer moesten hebben. Daarom kochten we een tweedehands silowagen en gingen Cees en ik met twee wagens rijden, één kleine zakgoedwagen en de silowagen.

Hard werken

Later zijn mijn vrouw en ik in het huis naast de molen gaan wonen, waar eerst haar opa en oma woonden. Mijn vrouw heeft altijd meegewerkt in de zaak. Ze stond in de winkel, nam de telefoon aan, deed de administratie en al die dingen meer. Daar was ze secuur in, want als ze één keer per drie maanden de omzetbelasting moest berekenen en er klopte iets niet, dan bleef ze net zolang zoeken tot ze de fout had gevonden.

’s Ochtends begon ik om 5.00 uur. Mijn vrouw stond dan ook op. Dan maakte ik eten klaar. Dan

Met de vrachtwagen (Particuliere collectie)

ging ik rijden. We lieten het voer persen bij Van Tuijl in Ophemert. Om 12.00 uur haalde ik het weer op en dan had ik een volle bak en bracht ik het rond. Ik reed ook één dag in de week voor Van Tuijl, dan reed ik zakgoed tegen tonvergoeding. Als ik 's avonds naar huis ging nam ik een volle vracht mee. Die was voor mijn rayon hier in de buurt. Het was in de tijd dat je geen tien varkens moest hebben, nee, je moest er twintig houden. Geen vijftig koeien, maar 120. De bedrijven groeiden en Hendrix ook. Steeds meer boeren kregen silo's. We hadden per week maar een paar kleine silo's die gevuld moesten worden, maar daar hadden we niet de hele week werk aan met onze silowagen. Daarom vroegen andere veevoederbedrijven: "Kunnen jullie ook voor ons rijden?" Dat ging zo goed, we konden zoveel werken als we wilden. Daar hebben we een tijdje goed aan verdiend. We hebben de tweedehands silowagen ingeruild voor een nieuwe silowagen. Toen liep het helemaal als een trein. In 1996 kregen we via Hendrix computers, want Hendrix was vooruitstrevend, zoals ik al vertelde. Dat waren toen nog zulke grote bakken. Dus toen ging de administratie een stuk makkelijker. Op de molen werd het ondertussen steeds rustiger. Mijn vrouw deed de winkel en Cees ging malen als er nog wat boerengoed lag. Maar de rest werd bij

Van Tuijl klaargemaakt: het varkensvoer, kippenvoer, koeienvoer, alles.

Betalen

Je kon altijd op hun steun rekenen, maar Hendrix was in één ding streng: Er moest op tijd afgerekend worden. Eerst was dat binnen een week, later werd het 14 dagen. Wij als verkoper moesten ervoor zorgen dat die zak veevoer of die silo die we hadden volgestort op tijd werd betaald. Dan kwam ik bij een boer en dan zei ik: "Ik wou afrekenen." Dan had ik de rekening bij me, die had mijn vrouw netjes klaargemaakt. Dan vroeg zo'n boer: "Mag ik even wachten met betalen?" Dan zei ik: "Nou liever niet, want wij moeten ook betalen." "Ja, maar ik heb nog geen geld. Heb je nog drie weken geduld, dan gaan de varkens weg naar de slachterij?" Goed, dan werd de betaling nog even opgeschort. Maar ja, thuis kreeg ik op mijn mieter van mijn vrouw: "Heb je geld gebeurd?", vroeg ze dan. Ik zei: "Over drie weken als de varkens weg zijn, betaalt hij." "Potverdomme, wat heb je gezegd?" vroeg ze dan. "Ja, wat moet ik zeggen? Dat ik graag geld wil meenemen. Maar ja, het is er niet."

Drie weken later zei ze dan: "Hier, neem die rekening mee en afrekenen!" Ze hield het stipt bij, want zij had met haar vader de crisistijd meegemaakt. Dan kwam ik weer bij de boer. "Ik heb nog geen geld gebeurd", zei die. Ik vroeg: "Maar je varkens zijn toch weg?" "Ja, maar ik heb nog geen betaling ontvangen." Maar dan zag ik wel een nieuwe televisie en een nieuwe wasmachine staan. Dan kwam ik thuis, weer hetzelfde liedje. Ze zei: "Nou zal hij het beleven, Gerrit!" Ik zei: "Ok, ik rijd ernaartoe." Toen ik weer bij de boer was: "Nou, moet je eens goed luisteren, ik wil direct geld hebben. Morgen kom ik het halen!" Ik er de andere dag naartoe. Hij had geld bij de bank gehaald. We rekenden af. "Bedankt", zei hij. "Ja, bedankt. En weet je wat er nou gebeurt?" "Nee." Ik zei: "Ik kom hier niet meer terug."

Dat gedonder en gesodemieter elke keer. Er was ook eens een boer die steeds niet betaalde. Toen wij op vakantie waren kwam hij hier met de trekker. Mijn schoonmoeder was alleen met Cees. Hij zei tegen Cees: "Zet er maar een ton voer op!" Cees zei: "Ja, maar dan moet je wel betalen." Hij zei: "Als Gerrit terug is van vakantie, kom ik meteen betalen." Nooit meer gezien natuurlijk... We hebben dat soort dingen geregeld meegemaakt. Eén keer was het uitstaande bedrag opgelopen tot een paar duizend gulden. Toen heeft Hendrix advocaten

Echtpaar Den Adel-Scherpenisse
(Particuliere collectie)

ingeschakeld en die hebben beslag op het melkgeld laten leggen. Maar je had ook boeren die 16 ton in de maand afnamen en gelijk afrekenden. Daar reden we met een silowagen vol voer naartoe. Iemand die goed betaalt, vergeet je veel makkelijker dan iemand die slecht betaalt hè' [lacht].

Tweede oprit

Ik heb in die tijd ook een stuk grond dat bij de molen hoorde van de gemeente gekocht. Ik wilde een garage bouwen. Na onderhandeling met de gemeente kreeg ik toestemming voor de koop, maar dan moest ik wel een aparte oprit maken. Bij het maken van die tweede oprit heb ik geluk gehad. Eerst moest de grond verhard worden. Dat zou me 6000 gulden kosten, maar ik kende een man die in Rotterdam in de afbraak van woningen zat. Die stortte het maar al te graag vol met puin, want anders had hij het naar een kraker moeten brengen en die had hij moeten betalen. De heg die tussen de twee opritten staat, heeft me ook bijna niks gekost. Die is gezet door een hovenier die nog wat struikjes overhad. Ik heb hem een flesje jenever gegeven.

De sloot naast het huis is gedempt toen ze hier een weg gingen aanleggen. Die werklui waren een fundering aan het graven en kwamen hier koffiedrinken. Ze vroegen: "Heb je nog grond nodig?" Die grond is hier keurig afgegooid. Toen de sloot dicht was, kwam er nog een kraan om de grond gelijk te maken. Ik ben meteen met een vrachtwagen naar Lexmond gegaan om coniferen te kopen, want ik wilde er een haag opzetten. Ik heb ze hier op vrijdag neergezet om ze op zaterdag te gaan poten. Het waren er wel een stuk of vijftig. Komen we hier op zaterdagmorgen, is de helft weg! Ik belde die kerel in Lexmond en vertelde het verhaal. Hij vroeg. "Hoeveel ben je er kwijt?" "Ik heb nog niet geteld, maar ik denk een stuk of 25" "Kom maar," zei hij. "Je krijgt ze van mij" [lacht].

Nieuws uit het dorp

Bedrijfsuitbreiding en modernisering waren door de jaren heen niet de enige veranderingen. Ook het contact met de boeren werd anders. Vroeger waren de contacten heel goed. Je kwam er elke week, later eens in de 14 dagen, om een nieuwe bestelling op te nemen en af te rekenen. Dan leefde je helemaal mee met de familie: daar was een zoon of dochter geboren, Pietje was

Molenverhalen

ziek, in die trant. Dan zat je soms zo te klessebessen dat het was van 'oh ja, moet je nog wat bestellen?' [lacht] Dan vergat je helemaal waar je voor kwam.

Mijn laatste klant op maandagmiddag was de familie Van Zee, die zaten aan de buitenkant van het dorp, bij de school. Ze hadden een nieuw boerderijtje. Als ik langskwam, vroeg Marie: "Gerrit, is er nieuws uit het dorp?" Hetzelfde bij Wout de Jong en zijn vrouw, die een klein eindje verderop een boerderij hadden. "Is er nog nieuws?" Ik was gewoon een soort nieuwsdienst. [lacht] Toen ik in de ruilverkavelingsgebieden kwam, waren de verhoudingen ook goed. Maar op een gegeven moment gingen de zoons van de boeren naar de Landbouwhogeschool en dat kon je goed merken. Ik was bijvoorbeeld gewend achterom te komen bij de boeren. Je kwam via de keuken binnen of door het klompenhok. Dan schoof je eerst een partij klompen opzij en kon je zo doorlopen. Dan zei ik: "Goedemorgen, het is best mooi weer, hè, vandaag." Maar dan kwam er ineens zo'n knaapje van een jaar of 19, 20 tevoorschijn die zei: "Dat hoef je mij niet te vertellen, dat heb ik vanochtend zelf al gezien. Waar kom je eigenlijk voor?" Dan wilden ze laten merken dat ze gestudeerd hadden, weet je wel? Ik was gewend om broederlijk en eenvoudig met elkaar om te gaan en toen kreeg je dit. Dat was wel raar.

Gestopt

We zijn gestopt met het rijden met de silowagen toen Cees het aan zijn rug kreeg. Ik vergeet het nooit. Op een keer kwam hij aan en kon hij niet meer uit de auto komen. Toen ben ik nog drie weken alleen aan het rijden geweest, maar dat was te veel. Op een dag kwam ik thuis en zei mijn vrouw: "Gerrit, je scheidt ermee uit, dat doen we niet meer." We hebben de winkel aangehouden, want die draaide goed, en we bleven kunstmest verkopen. In 2010 zijn we ook met de winkel gestopt. In dat jaar is de molenstichting (*SIMAV, red.*) met de restauratie van de molen begonnen. Ze hebben toen de oude schuren afgebroken en deze nieuwe houten schuren neergezet.

Een aardige reis

Weet je dat de molen uit 1852 stamt? Het onderste deel tot aan de omloop is toen nieuw gebouwd door een aannemer uit Utrecht. Het zontje van de burgemeester heeft de eerste steen gelegd. Dat staat nog in een gevelsteen: 'W.C.F.E. de Klopper. 6½ jaar oud'. Op de onderbouw is een bestaande molen gezet, uit Schermerhorn in Noord-Holland. Die molen is toen helemaal via het water, over de Lek en de Zouwe, hierheen vervoerd. Het kanaal was er nog niet, dat ging met een zolderschuit, een soort platbodem. Daar lag de molen dan gewoon bovenop. Die zolderschuit werd getrokken door een heel iel bootje, dat met de hand werd getrokken. Moet je je voorstellen, dan liepen er twee of drie op de kant dat bootje te trekken. Dat is een aardige reis geweest vanuit Noord-Holland. Ja, die molen kent wel zijn verhaaltje. Die heeft een hele geschiedenis.

Molen Jan van Arkel met Cornelis en Adriaan Scherpenisse op de kap (Particuliere collectie)